

DAVIES, S. 2012. *The Artful Species: Aesthetics, Art and Evolution*. Oxford: Oxford University Press. 301 s. ISBN 978-0-19-965854-1.

Lukáš Makky; lukas.makky@gmail.com

V roku 2012 vydalo vydavateľstvo Oxfordskej univerzity knihu Stephena Daviesa, primárne zameranú na estetické prežívanie a vnímanie a jeho, dalo by sa povedať, genézu, či skôr až zrod. Kniha *The Artful Species: Aesthetics, Art and Evolution* bol venovaný aj samostatný diskusný blok na 19. Medzinárodnom kongrese estetiky (ICA) 25.7.2013 v Krakove, kde kritici poukázali na slabiny alebo skôr na ťažšie akceptovateľné názory prezentovanej publikácie. Kritika pochopiteľne pramenila z osobných preferencií a názorového vyhranenia jednotlivých diskutujúcich, ale boli načrtnuté aj objektívne problémy a vskutku diskutabilné závery. Autor ponúka v úvode rudimentárne vysvetlenia úlohy evolúcie v estetike (ako v pocitovaní) a úlohy estetického v evolúcií ľudskej mysle. Je značne všeobecný, aj keď priestorovo širší a ponúka expozé do základov estetickú a umeleckú teórie, ale aj do teórie evolúcie. Publikácia je bohato segmentovaná a celým textom sa nesie rovnomerné rozdelenie problematiky z hľadiska umenia, estetiky a evolúcie (a ich vzájomného ovplyvňovania), pričom umenie a estetika sú prezentované ako objekt skúmania a evolučnú stránku problému predstavuje skôr metodika, s ktorou autor pracuje.

Vo vzťahu k samotnému problému môžu byť zaujímavé pasáže, kde autor chronologicky a veľmi trefne pracuje s trojicou problémov: oceňovanie neľudských zvierat, estetika krajiny a estetika ľudskeho tela, čím nastoľuje otázku zrodu estetického cítenia a opätovne „vyťahuje“ odveký problém rozdielu človeka a zvierat. Autor analyzuje adaptáciu živočíchov cez sexuálnu „prítlačivosť“ v evolúcií a poukazuje tu na (možný) zrod estetickú prítlačivosti a jej participácie na živote zvierat. Je zaujímavé skúmať predel/hranicu/ (spoločnú) bázu participácie estetického u zvierat a našich predkov v ich živote, rovnako ako vzťah zvierat a ľudských predkov, či možné pramene estetického záujmu človeka o zvierat. Poukázat na zmenu vnímania zvierat aktom/ procesom domestikácie, kedy zvieratá už nefigurujú len ako personifikácie, alebo pripomienky nadprirodzených síl a nespútanej sily prírody, ale vstupujú do recepcie ako súčasť ľudskeho sveta evokujúca vyšší záujem než „nasýtenie sa“, je kľúčové.

Chronicky známe tézy o obľúbenosti krajinomalieb vďaka dlhodobému životu ľudských predkov v savanách počas paleolitu, a teda akýsi vznik dedených preferencií autor spochybňuje vďaka najnovším antropologickým zisteniam (prieľom nastal približne od r. 2002), ktoré dokázali rôznorodosť ľudskeho habitátu našej najstaršej minulosti a nanovo otvára uvedenú otázku takto zameraného estetického záujmu. Aby Davies rigorózne a despoticky čitateľa nevedol, okrem vlastných záverov, spochybnení a dedukcií ponúka v chronologickom rámci aj najznámejšie (aj keď už prekonané) teórie ľudskeho záujmu v krajinomalbách.

Z môjho hľadiska je nešťastná snaha autora „medzi rečou“ pripomenúť problém estetického pri najstarších (kamenných) artefaktoch, pričom k argumentom siaha k tzv. proto – estetike (na príkladoch nižších

živočíšnych foriem (s. 10)) chápanie jej vplyv a význam cez evolučný úspech týchto objektov v prežívaní príkladovanej skupiny živočíchov. Pripúšťa rolu funkcionálnej determinácie, ale príklad na praveké kamenné nástroje len dodatočne priliepa a nevychádza z ich primárnej analýzy a možného vzťahu funkcie a estetických vlastností artefaktu. Odvoláva sa na biologické chápanie estetickej skúsenosti, a tým vysvetľuje proto – estetiku u zvierat, ale prechod k ranným hominidným druhom, a teda k ľudskej „proto – estetike“, je takto nedostatočný a skúpy na vysvetlenia.

Veľkou slabinou autorovho príspevia je z môjho hľadiska nahliadať na skúmanú problematiku a obhajovať zistenia prostredníctvom aplikácie klasických estetických kategórií. Rovnako ako súčasné umenie nemôžeme podriaďovať formuláciám a požiadavkám, ktoré boli platné ešte pred veľkými vojnami, myslím si, že nie je možné rigorózne, alebo dokonca ani orientačne budovať estetické skúmanie pravekého (ľudského a živočíšneho) sveta na klasických estetických kategóriách. Možno ide len o nešťastné formulácie, ktoré sa prekladom zlievajú do identickej roviny, ale touto disonanciou významu môže byť čitateľ značne zneistený.

Stephen Davies ponúka v analyzovanej publikácii stručný, ale predovšetkým aktuálny prehľad obsiahleho problému pôvodu estetického záujmu a estetického ako takého, ktorý rozhodne nestráca na aktuálnosti. Dovolím si tvrdiť, že vďaka najnovším zisteniam na pôde biológie, antropológie a vďaka neustálej snahe archeológov hľadať nové a nové odpovede, jeho aktuálnosť ešte rastie. Možno práve v dynamickom obsahu skúmania spočíva viacero nedostatkov Daviesovej práce, ktoré vedu k fragmentárnemu výsledku, ktoré nie sú až také závažné, aby publikácia pôsobila nekompletné. Zároveň treba upozorniť, že zvolená téma je natoľko obsiahla, aby vyžadovala istú špecifikovanosť a selekciu prístupov v zameraní, alebo na druhej strane jej obsiahla a komplexné pokrytie vo výsledku. Autorova snaha ostala niekde na polceste medzi oboma možnosťami a vytvorila síce zaujímavé, ale miestami nekompaktné dielo, ktoré ponúka systematický úvod do problémov spojených s pôvodom estetického cítenia pračloveka, ale neuspokojí čitateľa, ktorý hľadá nové a zatiaľ nepublikované (až na pár autorových hypotéz a dedukcií) a predovšetkým špecifikované odpovede.

Mgr. Lukáš Makky
Inštitút estetiky a umeleckej kultúry
FF PU v Prešove
lukas.makky@gmail.com

www.casopisespes.sk
